

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDE İMAL VE TİCARETİ SUÇU¹ (TCK md. 188)

KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçuyla korunan hukuki değer, tüm toplumun, hatta tüm insanlığın yaşamını ve sağlığını korumaktır. Bu suçun temel özelliklerinden birisi, sınıraşan nitelikte olmasıdır.

FAİL & MAĞDUR

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun faili herkes olabilir. Bu suçun, organize bir şekilde işlenmesi cezanın ağışlaştırılması nedenidir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile işğal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza arttırılmaktadır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun mağduru, herkes olabilir. Tüm toplumun bu suçun mağduru olduğu kabul edilmektedir.

UYUŞTURUCU ve UYARICI MADDE NEDİR?

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun konusu, uyuşturucu ve uyarıcı maddedir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin nelerden ibaret bulunduğu TCK'da tanımlanmadığı gibi, bunların teker teker gösterilmesi yoluna da gidilmemiştir. Bunun nedeni, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ve aynı etkiyi yapan ilâç ve sentetiklerin kötüye kullanılmalarının yaptırım altına alınarak güçlü bir sosyal savunmanın sağlanmasıdır. Böylece, psikotrop madde olarak, uyuşturucu veya uyarıcı etkisi yapan ve kişilerde bağımlılık meydana getiren bütün maddelerin, bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir.

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin nelerden ibaret olduğunu teker teker saymaya imkan da yoktur. Dünya Sağlık Örgütüne göre uyuşturucu madde; “bitkisel veya sentetik menşeli olup, merkezi sinir sistemini etkileyerek fizik ve/veya psişik bağımlılık hallerine yol açan ve bazı hallerde tek konulu (kullanmanın devamı üzerine dozajı arttırmak ihtiyacının duyulması) ve diğer bazı hallerde ise aynı kişinin değişik uyuşturucu kullanması gibi çift konulu tutku yaratan bütün maddelerdir”.

Doktrinde ise uyuşturucu madde; “ülkeminin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde, kanunlarımızda veya kanunların verdiği yetkiye dayanan Bakanlar Kurulu kararlarında uyuşturucu madde olduğu kabul edilerek, tıbbi ve bilimsel amaçlar dışında imali, ithali, ihracı, satılması, satın alınması, bedelsiz devredilmesi, bedelsiz devranılması, bulundurulması, sevk edilmesi, nakledilmesi, kullanılması yasaklanan ya da ruhsata bağlanan; ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak belirtilen eylemlere konu edilmesi suç oluşturan doğal ve yapay

maddelerdir". Kısaca, uyuşturucu ve uyarıcı etki yapan ve kişide bağımlılık meydana getiren bütün maddeler uyarıcı ve uyuşturucu madde kapsamında değerlendirilebilir.

19.02.1925 tarihli Cenevre Afyon Sözleşmesi; ham afyon, tıbbi afyon, morfin, diasetil morfin, koka yaprağı, ham kokain, kokain, hint keneviri gibi maddeleri tanımlamıştır. Sentetik uyuşturucular ise, 1971 tarihli Psikotrop Maddelere Dair Sözleşme uyarınca; deprestanlar, trankilizanlar (müsekkinler), stimülantlar (uyarıcılar) ve halusijenler olmak üzere dört grupta toplanmıştır.

RUHSATA TABİ UYUŞTURUCU MADDE

Uyuşturucu ve uyarıcı maddelerden bir kısmıyla ilgili ruhsat verilmesi hiçbir şekilde mümkün değilken, bir kısmı için ruhsat alınarak imal ve ticaretinin yapılabilmesi mümkün bulunmaktadır. Hiçbir şekilde ruhsat verilemeyen uyuşturucu ve uyarıcı maddeler söz konusu olduğunda ruhsata ilişkin herhangi bir araştırma yapmaya ihtiyaç yoktur. Ruhsata tabi uyuşturucu ve uyarıcı maddelerde ise, ruhsat alınıp alınmadığı, yapılan işlemin ruhsata uygun olup olmadığı incelenmelidir.

SUÇUN FARKLI HALLERİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun üç farklı hali mevcuttur. Bunlardan ilki, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç edilmesidir.

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDELERİN RUHSATSIZ VEYA RUHSATA AYKIRI OLARAK İMAL, İTHAL VEYA İHRAÇ EDİLMESİ

“İmal” kavramı, uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin elde edilmesini mümkün kılan bütün işlemleri ifade eder. Uyuşturucu maddelerin arıtılması ve diğer uyuşturucu maddelere dönüştürülmesi işlemlerini kapsar. Ancak, “imal” kavramı, afyon, koka yaprağı, kenevir, kenevir reçinesi veren bitkilerden bunların toplanması ameliyesini ifade eden istihali kapsamaz.

“İthal etmek”, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin siyasi sınırların herhangi bir yerinden ülkeye sokulmasıdır. Başka bir ülkeden gelerek Türkiye’den zorunlu olarak geçip, diğer bir ülkeye gitmekte olan aracın Türkiye sınırları içinde uyuşturucu madde ile birlikte yakalanması halinde fiil, “ithal” değil, “nakletme” oluşturur.

“İhraç etmek” ise, uyuşturucu ve uyarıcı maddenin fiziki varlığının bir ülkenin siyasi sınırları dışına çıkarılmasını ifade eder. İhracın söz konusu olabilmesi için uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bizzat fail tarafından taşınması gerekmez; posta, kargo gibi yollarla yurtdışına gönderme halinde de ihraç gerçekleşir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir. Bu, “bir fiilden iki kez cezalandırılma yasağı” (non bis in dem) şeklinde ifade edilen bir milletlerarası ceza hukuku kuralıdır. Buna göre, Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı, karşı ülke açısından ithal oluşturmaktadır. Bu ülkede uyuşturucu veya uyarıcı madde ithali nedeniyle

Çetin Emeç Bulvarı, 1322. Cadde, No: 62/3 A. Öveçler/Çankaya, Ankara

Tel: 00 90 312 473 39 60 Faks: 00 90 312 473 39 62

www.bicakhukuk.com iletisim@bicakhukuk.com

yargılama yapılması veya bir cezaya mahkûm olunması, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yargılama yapılmasına engel teşkil etmemektedir. Böylece, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarıyla ilgili olarak non bis in idem kuralına milletlerarası sahada geçerlilik tanınmamıştır. Ancak, Türkiye’den yapılan uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı karşı ülke açısından ithal oluşturduğu için, bu ülkede yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasının kurumda infaz edilen kısmının, Türkiye’de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılan yargılama sonucunda mahkûm olunan hapis cezasından mahsup edilmesi gerekmektedir.

UYUŞTURUCU VEYA UYARICI MADDENİN TİCARETİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun ikinci hali, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ticaretidir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satışı, satışa arzı, başkalarına verilmesi, nakli, depolanması ya da kazanç amacıyla satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması, suçun ikinci hali şeklinde ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir. Sayılan hareketlerin ortak özelliği, hepsinin ülke içinde ve ticari amaçla gerçekleşmesidir.

“Satmak”, uyuşturucu ve uyarıcı maddenin belli bir bedel veya ivaz karşılığı başkasına devridir. Tarafların satım ve bedel konusunda anlaşmaları, satma fiilinin tamamlanması açısından yeterli olmayıp, zilyetliğin de alıcıya geçmesi gerekir.

“Satışa arz etmek”, bir kimsenin maliki ya da zilyedi olduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi, ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak satmak için, satma iradesini açığa vuran herhangi bir davranışta bulunmasıdır. Pazarlık etmek, müşteri aramak, anlaşmaya çalışmak, kaparo almak gibi hareketler satışa arz etme hareketleridir.

“Başkalarına vermek”, bir kimsenin mülkiyetinde veya zilyetliğinde bulunan uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi satış sayılmayacak şekilde ve bedel almadan başkasına devretmesidir.

“Sevk”, bir kimsenin maliki veya zilyedi bulunduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma dışında bir amaçla bir yerden bir yere başka bir yere, bir başkası aracılığı ile göndermesidir.

“Nakletme”, bir kimsenin maliki veya zilyedi bulunduğu uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kullanma amacı dışında bir amaçla bir yerden başka bir yere, kendisi veya adamı tarafından götürülmesidir. Sevkte gönderme veya yollama söz konusu olduğu halde, nakletmede fail veya adamları tarafından bizzat götürme söz konusudur.

“Depolamak”, uyuşturucu veya uyarıcı maddenin bir yerde tutulmasını ifade eder. “Satın almak”, uyuşturucu veya uyarıcı madde üzerindeki fiili ve hukuki tasarruf edebilme hakkının bir bedel veya sair ivaz karşılığında elde etmektir.

“Kabul etmek”, bir kişinin başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddenin zilyetliğini, herhangi bir karşılık vermeden üzerine almasıdır.

“Bulundurmak”, bir kimsenin kendisine veya başkasına ait uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi, ruhsatsız ve ruhsata aykırı olarak fiili veya hukuki egemenliği altında, o madde üzerinde tasarruf imkanı bulunacak şekilde tutmasıdır.

UYUŞTURUCU ÜRETİMİNDE KULLANILAN MADDENİN ÜLKEYE SOKULMASI, İMAL EDİLMESİ, SATILMASI, SATIN ALINMASI, NAKLEDİLMESİ, DEPOLANMASI VEYA İHRAÇ EDİLMESİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun üçüncü hali, uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddenin ülkeye sokulması, imal edilmesi, satılması, satın alınması, nakledilmesi, depolanması veya ihraç edilmesidir. Dikkat edilmelidir ki, bu suçun bu halinin konusu, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan maddelerdir ve bunlar uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmazlar; ancak bu maddelerin ithal ve imalinin resmi makamların iznine bağlı olması gerekir. Söz konusu suç, seçimlik hareketli bir suçtur ve bu seçimlik hareketlerden birinin gerçekleşmesiyle suç oluşacaktır. Ancak bunlardan birkaçının bir olayda gerçekleşmesi hâlinde bir suçun işlendiğini kabul etmek gerekir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu seçimlik hareketli bir suçtur. Anılan hareketlerden herhangi birinin yapılması suçun oluşması için yeterlidir.

KAZANÇ ELDE ETMEK AMACI

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun her üç hali de, bir kazanç elde etmek için işlenmektedir. Ancak, çoğu zaman bu suçun işlenmesi suretiyle ne kadar kazanç elde edildiği belirlenemediği gibi, elde edilen kazancın müsaderesi de mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, söz konusu suçun işlenmesi dolayısıyla, hapis cezasının yanı sıra, adli para cezasına da hükmedilmesi yoluna gidilmiştir. Bu suçların diğer bir ortak özelliği, ticaret yapmak nihai amacına yönelik olarak işlenmeleridir.

MANEVİ UNSUR

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun manevi unsuru, kasıttır. Bu suçun oluşması için herhangi bir saik aranmaz, genel kast yeterlidir. Sanığın yakalanan uyuşturucu maddeyi kullanmak amacıyla mı, yoksa ticaret amacıyla mı bulundurduğunun tespitinde uyuşturucu maddenin yakalanış biçimi, yakalandığı yer, şüphe üzerine yakalanıp yakalanmadığı, ihbar olup olmaması, sanık hakkında istihbari çalışma olup olmaması, sanığın savunması, uyuşturucu maddenin miktarı, uyuşturucunun yakalandığı andaki durumu, uyuşturucu ticaretine delalet eden başkaca malzeme yakalanıp yakalanmamış olması gibi faktörler dikkate alınmalıdır.

Yakalanan uyuşturucu miktarı kişisel kullanım sınırı üzerindeyse, preslenmişse, satış için ayrı ayrı paketlenmişse, uyuşturucu ticareti yapıldığı ihbarı üzerine ele geçirilmişse, ele geçirilen uyuşturucu satışa hazır olduğu izlenimi uyandırıyor, uyuşturucu ayırma ve tartmada kullanılan araç ele geçirilmişse, ancak hassas tartı ile ölçülebilecek ağırlıkta birden fazla aynı miktarda uyuşturucu ele geçirilmişse, bulunduran uyuşturucu maddenin ticaret yapmak amacıyla bulundurulduğu kabul edilir.

Uyuşturucu madde ticareti yapıldığına dair ihbar yoksa, yakalanan uyuşturucu şüphe üzerine yapılan aramada ele geçirilmişse, kişisel kullanım miktarındaysa, satış için hazırlık yapıp paketlenmemişse, sanık kullanmak için bulundurduğunu beyan ediyorsa, uyuşturucunun ticaret amacıyla bulundurulduğunun kabulü mümkün değildir.

Çetin Emeç Bulvarı, 1322. Cadde, No: 62/3 A. Öveçler/Çankaya, Ankara

Tel: 00 90 312 473 39 60 Faks: 00 90 312 473 39 62

www.bicakhukuk.com iletisim@bicakhukuk.com

SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun nitelikli halleri mevcuttur. Bunlardan ilki, bu suçun terör amaçlı bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi ve terör suçu niteliği kazanmasıdır. İkincisi, uyuşturucu maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olmasıdır.

Üçüncüsü, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarının suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesidir. Dikkat edilmelidir ki, bu durumda, suç işlemek amacına yönelik örgüt teşkil etmekten, kurulmuş örgütü yönetmekten, bu örgüte üye olmaktan dolayı ayrıca cezaya hükmedilir.

Dördüncüsü, bu suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesidir.

Beşincisi, infaz kurumuna veya tutukevine uyuşturucu madde sokulmasıdır.

HAFİFLETİCİ SEBEPLER

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun hafifletici sebepleri de mevcuttur. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti suçlarına ilişkin etkin pişmanlık hâli düzenlemesine göre, etkin pişmanlığın soruşturma başlamadan önce gösterilmesi gerekir.

Etkin pişmanlık için, kişinin, diğer suç ortakları ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerler hakkında bilgi vermesi ve verilen bilginin, suç ortaklarının yakalanmasını ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması gerekir. Bu durumda, etkin pişmanlık cezanın ortadan kaldırılmasını sağlayan bir şahsî sebep olarak kabul edilmiştir.

Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmamak suçu ile ilgili olarak etkin pişmanlık hâlinde de etkin pişmanlığın soruşturma başlamadan önce gösterilmesi gerekir. Etkin pişmanlık için, kişinin, uyuşturucu veya uyarıcı maddeyi kimden, nerede ve ne zaman temin ettiği hususunda soruşturma makamlarına bilgi vererek, suçluların yakalanmalarını ya da uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini kolaylaştırması gerekir. Bu koşullar altında etkin pişmanlık gösteren kişi hakkında cezaya hükümlenmemesi kabul edilmiştir.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal veya ticareti ya da kullanmak için satın alınması, kabul edilmesi veya bulundurulması suçları ile ilgili olarak soruşturma başladıktan sonra, etkin pişmanlık göstererek suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek cezada indirim yapılması öngörülmüştür. Ancak, bu bilgi vermenin gönüllü olması gerekir. Etkin pişmanlıktan yararlanabilmek için, bunun en geç hüküm verilmeden önce gerçekleşmesi gerekir.

TAKİBİ

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçunun takibi, şikayete bağlı değildir. Bu suç re'sen takip edilen suçlardandır.

Çetin Emeç Bulvarı, 1322. Cadde, No: 62/3 A. Öveçler/Çankaya, Ankara

Tel: 00 90 312 473 39 60 Faks: 00 90 312 473 39 62

www.bicakhukuk.com iletisim@bicakhukuk.com

CEZALAR

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması halinde, yukarıdaki belirtilen cezalar yarı oranında artırılır.

Uyuşturucu ve uyarıcı madde suçlarının, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmi makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Belirtilen suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarının bir tüzel kişinin faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, tüzel kişi hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

¹ Prof. Dr. Vahit Bıçak tarafından kaleme alınan ve Polis Akademisi Başkanlığı yayınları arasında 2011 yılında yayımlanan Ceza Özel Hukuku kitabından yazarın rızasıyla alınmıştır.